

КОНЦЕПЦІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Людмила Базиль,

доктор педагогічних наук, доцент, учений секретар,
провідний науковий співробітник лабораторії
професійної кар'єри Інституту професійної
освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4130-5436>

Анотація. У публікації актуалізовано значення молодіжного підприємництва як важливого соціального сегменту для відбудови національної економіки України у воєнний і повоєнний час. Уточнено семантику та логіко-змістову структуру наукового поняття «концепція». Обґрунтовано авторську концепцію консультування з молодіжного підприємництва в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, провідною ідеєю якої є розуміння природи цього складного психолого-педагогічного процесу як своєрідної стратегії своєчасної і дієвої допомоги майбутнім фахівцям у започаткуванні власної справи й адаптуванні бізнесу до цивілізаційних обставин. Позиціоновано стратегічні інваріанти консультування з молодіжного підприємництва здобувачів професійної освіти з урахуванням специфіки означеної галузі системи освіти України.

Ключові слова: молодіжне підприємництво, концепція, професійна освіта, консультування з молодіжного підприємництва.

YOUTH ENTREPRENEURSHIP CONSULTING CONCEPT IN VOCATIONAL (VOCATION AND TECHNICAL) EDUCATION INSTITUTIONS

Liudmyla Bazyl,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Scientific Secretary of the Institute of Vocational Education
of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The publication updates the importance of youth entrepreneurship as an important social segment for the reconstruction of the national economy of Ukraine in war and post-war times. The semantics and logical-content structure of the scientific notion "concept" have been specified. The author's concept of consulting on youth entrepreneurship in vocational (vocational and technical) education institutions is substantiated, the leading idea of which is to understand the nature of this complex psychological and pedagogical process as a kind of strategy of timely and effective assistance to future specialists in starting their own business and adapting business to the circumstances of civilization. The strategic invariants of youth entrepreneurship consulting of vocational education students are positioned, taking into account the specifics of the specified branch of the education system of Ukraine.

Keywords: youth entrepreneurship, concept, vocational education, consulting on youth entrepreneurship.

Важливим стимулом активізації й розвитку економіки України у воєнний і повоєнний час є молодіжне підприємництво. Однак означений соціальний сегмент у сучасному науково-освітньому просторі системно не визнається. Малодослідженість проблем молодіжного підприємництва, спричинена, з одного боку, недостатньою увагою представників державних інституцій до його розвитку а з другого, – відсутністю державного замовлення на проведення фундаментальних і прикладних досліджень його сутнісної природи, способів, форм, конкретних механізмів функціонування. Наслідком цього є відсутність чітких кількісних, статистичних, а також емпіричних даних про стан розвитку молодіжного підприємництва в Україні і світі. Винятком є експертне онлайн-опитування представників Державної служби зайнятості України: «Державна допомога у розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості: реалії та оцінка» (Сірий, 2020), що фактично засвідчує існування цього феномену. Водночас позиціонування підприємницької діяльності потужним детермінантом відновлення національної економіки у повоєнний час та важливим джерелом економіки України в умовах воєнного стану зумовлює необхідність виконання досліджень щодо підготовки здобувачів освіти до започаткування власної справи й успішного ведення власного бізнесу.

Визначенню мети, завдань, принципів, напрямів, інноваційних підходів як цілісної системи консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) сприяло розроблення відповідної концепції (Базиль, 2022).

У цьому контексті уточнимо семантику і логіко-змістову структуру поняття «концепція», яке, визначаючи конкретний спосіб розуміння окремого явища чи процесу, виражає бачення науковцем сутнісної природи досліджуваного об'єкта. Теоретичний аналіз та узагальнення довідниково-енциклопедичних видань, наукознавчих праць і численних публікацій учених засвідчує функціонування двох семантико-змістових площин вживання наукової категорії «концепція»: по-перше, на позначення основної (базової, провідної) ідеї, ключової думки про певне явище чи процес, котра сформульована як стисле твердження (концепт); по-друге, в якості вихідної теорії, конкретизованої сукупністю взаємопов'язаних міркувань, теоретичних положень, переконань, котрі формуються на основі провідної (базової) ідеї і відтворюються як система концептів, що містять концептуально значущі твердження, принципи, наукові підходи, чинники, фактори, моделі тощо. Відтак логіко-змістову структуру поняття «концепція» доцільно конкретизувати такими складниками: ключова (базова, провідна) ідея дослідження; концептуальні твердження, що її конкретизують і розвивають; закономірності та принципи, що обумовлюють розуміння досліджуваного явища чи процесу; концептуальна модель як ідеалізована логічна схема відображення досліджуваного об'єкта з характеристикою зв'язків між її структурними складниками; інтерпретаційна схема, що детермінує

можливість реалізації концептуальних тверджень у практично-експериментальну площину (операційно-процедурний аспект теорії).

В основу концепції закладено ідею розуміння консультування з молодіжного підприємництва у закладах П(ПТ)О як «складного психолого-педагогічного процесу, своєрідної стратегії своєчасної і дієвої допомоги майбутнім молодим підприємцям у започаткуванні власної справи й адаптуванні бізнесу до форс-мажорних обставин, що є цілісною, унікальною за змістом системою спільної продуктивної діяльності здобувача професійної освіти і консультанта. Основним очікуваним результатом такої діяльності позиціонуємо істотні зрушення на рівні свідомості майбутніх фахівців, зокрема, самоаналіз ставлень до майбутньої підприємницької діяльності і відповідних ціннісно-світоглядних переконань, мінімізація проблемних аспектів життя, подолання невпевненості, труднощів у оволодінні основами фінансової грамотності та підприємництва, оптимізація загально-емоційного стану, зокрема, індивідуально-особистісних якостей суб'єктів освітнього процесу» (Bazyl, & Orlov, 2022). У такому контексті консультативну діяльність розуміємо, як цілісний психолого-педагогічний вплив на розвиток підприємницьких якостей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О), що реалізується двома способами:

- 1) в інтелектуальній, дослідницько-аналітичній і проєктній діяльності педагогічних працівників, через аналіз проблемних питань та розроблення конструктивних рішень їх розв'язання;

- 2) у взаємодії зі здобувачами П(ПТ)О задля застосування набутих ними знань і вмінь, зокрема в складанні бізнес-планів.

Відтак, консультування з молодіжного підприємництва у закладах П(ПТ)О передбачає: аналіз конкретних ситуацій, котрі виникають у процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до започаткування власної справи й успішного ведення власного бізнесу; надання учнівській молоді своєчасної психолого-педагогічної допомоги у прийнятті найбільш адекватних рішень, пов'язаних із їхньою майбутньою участю у підприємстві, що зумовлено усвідомленням значення розвитку підприємницьких якостей.

Характерними ознаками консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної освіти визначаємо: по-перше, уважне й позитивне ставлення педагога-консультанта до індивідуально-особистісних ресурсів і потенційних можливостей кожного зі здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, які виявили прагнення самостійно планувати особистісну і професійну траєкторію життєдіяльності; по-друге, емпатію і конгруентність суб'єкт-суб'єктних стосунків.

Як показує досвід, більшість психологів-консультантів, будучи прихильниками теорії і практики особистісно-орієнтованого консультування, вважають недостатнім застосування лише стратегії допомоги, тому пропонують використовувати різні психолого-педагогічні інструменти здійснення впливу на здобувачів професійної освіти. Вибір стратегії

консультування обумовлюється метою і завданнями консультації, світоглядною позицією і ціннісними переконаннями педагога, який організовуватиме й здійснюватиме консультацію (Консультативна психологія, 2014).

Відповідно до особливостей П(ПТ)О консультування з молодіжного підприємництва може реалізовуватися за такими стратегічними інваріантами (Базиль та ін., 2022):

- особливий різновид індивідуальної психолого-педагогічної допомоги окремим майбутнім кваліфікованих робітникам, які планують, опанувавши професію в закладі П(ПТ)О, започатковувати власний бізнес (індивідуальні бесіди, діалоги з фахівцем, обговорення, обмін думками, коворкінг тощо);

- цілісна система психолого-педагогічних впливів на здобувачів професійної освіти у процесі виконання ситуативних завдань (організація власне опосередкування у розв'язанні проблеми; мотивування і налагодження конструктивної взаємодії між здобувачами професійної освіти як партнерами й опонентами розв'язання проблеми; монологічне опосередкування процесу віднайдення ефективного способу вирішення проблемної ситуації; діалогічне опосередкування процесу пошуку кращого способу вирішення проблеми; підбиття підсумків роботи), що спонукає їх до перегляду власних ціннісно-світоглядних переконань щодо самозайнятості, підприємницької діяльності, сприяє мінімізації проблемного сприйняття різних аспектів їхньої життєдіяльності, подолання відчуття страху і невпевненості, зростанню усвідомлення віри в себе і впевненості у розв'язанні суперечливих життєвих ситуацій, у т.ч. труднощів у оволодінні основами фінансової грамотності та інноваційного підприємництва, а також уможливорює покращення загально-емоційного стану тощо;

- цілісний психолого-педагогічний процес у загальній системі професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, що реалізується під час проведення аудиторних занять і позанавчальних заходів, зокрема в центрах кар'єри, бізнес-центрах та інших структурних підрозділах, які передбачають підготовку учнівської молоді до кар'єрного зростання та підприємництва (цей процес може реалізовуватися за такими стратегічними інваріантами: інформування здобувачів П(ПТ)О та/або надання їм конкретних рекомендацій і порад; сприяння майбутнім кваліфікованим робітникам в їхніх пошуках правильного способу вирішення проблеми, допомога у віднайденні механізму розв'язання проблемного питання шляхом актуалізації наявних внутрішніх особистісних резервів, «інсайті» тощо; пропонування здобувачам освіти максимуму ймовірних варіантів розв'язання проблемної ситуації, спільний їх аналіз та оцінювання щодо доцільності й ефективності у вирішенні конкретної проблеми).

Таким чином, консультування дає можливість майбутньому фахівцеві адекватно оцінити себе в якості суб'єкта підприємництва, визначити нові напрями, способи й засоби досягнення завчасно встановлених цілей, опанувати конкретні методи і прийоми реалізації індивідуально-особистісних

ресурсів (потенціалів, здібностей, задатків, інтересів тощо).

Список посилань

Сірий, Є. (2020). *Звіт за результатами експертного онлайн-опитування представників Державної служби зайнятості України: «Державна допомога у розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості: реалії та оцінка»*. Київ. <http://surl.li/gumud>

Базиль, Л. О. (2022). Концептуальні засади консультування з молодіжного підприємництва в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Інноваційна професійна освіта*, 5(6), 27-31. <http://surl.li/gumsc>

Bazyl, L., & Orlov, V. (2022). Innovative consulting technologies for youth entrepreneurship in the professional education system. In O. Nestorenko, I. Ostopolets (Eds), *Modern technologies for solving actual society's problems: monographs*, (pp. 64-74). Publishing House of Katowice School of Technology. <http://surl.li/gumuk>

Булах, І. С. (2016). *Консультативна психологія: підручник*. Вінниця: Нілан-ЛТД.

Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В. Ф., Савченко, М.О., & Теловата, М.Т. (2022). *Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану: практичний poradnik*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.